

Megyei művészeti díj, 1972

DÉVAY CAMILLA

DR. KÁLMÁN LAJOS

Eseményszámba ment másfél évtizede a kecskeméti Othello előadás. Bőségesen foglalkozott vele a hazai sajtó, írt róla több külföldi lap. Az 1957. november 22-i bemutató Dévay Camilla számára is emlékezetes, noha kisebb szerepet kapott, Biancát alakította. Ezen az esten lépett először színpadra Katona József városában. Hamarosan főszerepet bíztak rá Sommerset Maugham Eső című művében. Attól kezdve a társulat legjobbjai között tartják számon.

Kitűnő és lelkiismeretes művész. Semmit sem bír a rutinjára, gyötrődik viaskodik az új feladatokkal, kerüli a félmegoldásokat. Szenvedélyesen rajong a színházért. Erzékeny idegzete, tőrékeny alkata néha megbicsaklik a vélt vagy valódi gondok, sérelmek súlyától, szinte belebetegszik, ha nem sikerül elfogadtatni elképzeléseit, érvényesíteni egy-egy szerepről kialakított felfogását. Mert mindig a legjobbra törekszik.

Az utcán, baráti társaságban, az üzletekben rendkívül barátságos, szíves. Ha a Csemegében, az illatszert-boltban vagy a Centrum Áruházban vásárol, ismerősként köszöntik, még a piacon is megállítják, hogy kezet szorítsanak vele.

— Pesten lakom, itt élek. Az előadások, próbák után nem ülök a vonatra; ha hívják, ha lehetőség adódik rá, szívesen vállalok tanyai, üze-mi fellépéseket. A nagyon szerény mellékes sem jön rosszul, de higgye el: sokkal többet jelent az a tudat, hogy jó ügyeket szolgálók. A Petőfi, József Attila vagy éppen Buda Ferenc verseket mondó színészt figyelő szemeket az ember élete végéig se felejtí.

— Szívesen hallanánk legkedvesebb szerepeiről.

— Sophokles Elektrája volt életem teteje. Azt nehéz megmondani, hogy miért — elgondolkozva ismétli —, azt nehéz megmondani, hogy miért. Talán szerkezetileg a legto-kéletesebb dráma, amit valaha írtak. A szerep olyan magas hőfokú, olyan nagy szenvedélyek ütköznek... Az igazságért, a szépségért és jóságért küzdő Elektra mindenkifelelt álló. Elégette önmagát. Azután Blanche Tennessee A vágy villa-mosa című remekében. A gyenge ember elbukik, hazugságok kártyáiból épített reményvárai összeomlanak, a tébolydába jut. Ez egy súlyosan ideg-beteg nő, ahogyan igyek-szik odafészkelni magát valaki mellé, aki őt meg tudja menteni... De mindenki csak ideig-óráig vállalja.

El ne felejtsem: az Egyszál magam. Én voltam Anna. Közhely és frá-

zis, ha azt mondom, hogy az örök asszonyi sors... Jót akart, de rosszul akarta a jót. Szánjam vagy megvessem? Az enyém ő, hát szánnom kellett. De hagyjuk az emlékezéseket. Csehov, Miller és Shakespeare. Shakespeare! Meg Ibsen. A csodálatos Nóra.

— Hallottunk arról, hogy hívták más színházhoz. Miért maradt?

— Sosem az anyagiakat tekintettem elsődlegesnek. Ha egyszer erre szántam egész életemet, mit kérhetek cserébe? Mennyit ér a szívem gyorsuló rit-musa Blanche alkoholmá-moros révületében? Mennyit ér idegszálam pat-tanásig feszülése Oresztész hamvvedrének magamhoz szorításakor? Önként ad-tam és önként adódik is a fizetség. Jól érzem ma-gam itt, ideköt baráti köröm, életem sok szép állomása és gyötrelme. Ezért írtam alá tizennégy-szer: Elszerződöm Önök-höz a következő évad-ra...

— Film, tv?

— Nem kényeztettek el. Az okokat ne keressük, bizzunk. Most a deb-receni színházról kaptam szép feladatot. 24-én mutatják be Ruszt József rendezésében Tennessee Williams Orpheus alászáll című művét. A nő fő-szerepet alakítom.

— Kecskeméten legutol-jára a Stúdiószínház két egyfelvonásában láttuk. Milyen feladatokat kapott még erre az évre?

— Újabb szerepet még nem kaptam.

— Reméljük, hogy eb-ben az évadban is tehet-ségéhez, tudásához méltó szerepekben találkozhat a közönség a megyei művé-szeti díjjal kitüntetett Dé-vay Camillával.

H. N.

Úgy vélem, hogy dr. Kálmán Lajost, a Kecskeméti Óvónokvezető Intézet szakcsoportvezető tanárát szerte a megyében jól ismerik. Huszonöt év alatt sokféle megfordult népzenegyűtőként, kórus-vezetőként. Egy központi gondolat, törekvés köré csoportosuló, mégis szer-teágzó munkássága negyedszázada szerves része Kecskemét, a megye kulturális és zenei életének. Tanítónok, majd óvónok szárai tanulták vezetésével az éneklés és a zenei nevelés miértjét és mód-szereit, ismerkedtek az éneklés örömeivel. Népzene-gyűjtői és kutatói mun-kássága megbecsült és is-mert a legkiválóbb szak-mai körökben is. Iskolá-ban és azon kívül is *szív-ügye a népi kultúra, a népzene életbentartása, terjesztése*. Itt van tehát a központi cél, feladat és szenvedély: a népzene. A sokoldalúságot pedig a tudományos munka, a pedagógiai tevékenység és a művészi — alkotói és elő-adói — feladatok jelen-tik.

Pályakezdésére így em-lékezik:

— 1941-ben a budapesti egyetem bölcsészkarán történelmet és földrajztanultam. Közben a Ze-neművészeti Főiskolán Zalány Aladár orgonista növendéke voltam. A nép-rajzi intézet akkori veze-tőjének, Viski Károlynak sokat köszönhetek. A leg-nagyobb indítást azonban mégis Márkus Istvántól és Járdányi Páltól kap-tam. Járdányi volt az, aki magával vitt népzene-gyűjtő útjaira, mert látta néprajzi és zenei érdeklődésemet. Ezek az utakom felbuzdulva kezdtem aztán szülőfalumban, Szabadszálláson magam is népdalokat gyűjteni. Amikor 1947-ben (még az énektanári és karvezetői oklevelet is megszerezve)

Kecskemétre kerültem, egyre többször figyeltem fel a vidéki tanítónőjelöltek népdaléneklésére, az általuk előadott változatokra. Ezek a tapasztalatok éb-resztettek rá arra, hogy él még a népdal ezen a környéken, a Kiskunság-ban is. Ha a nyilvános szórakozóhelyekről ki is szorult, itt-ott még a „padkaporos” bálókban nagyjából a régi természetes életét éli. Két hete, hogy Lakiteleken győ-ződhettem meg erről.

Külön fel kellett figyel-nem a citerásokra; Nyár-lőrincen, Kerekegyháza-n, Szabadszálláson (az utób-bi két helyen még a tisz-elelnökök s kiváló művelői a citerajátéknak). Akár hangszeres, akár énekes népzene: úgy tapasztaltam jellegzetesen pásztori művészet. Érdemes a gyűjtésre és rendszerezésre.

Dr. Kálmán Lajos eddig mintegy ezer népdalt gyűjtött össze Kecskemé-ten és környékén: Fon-tosnak tartotta azonban, hogy megismerve a ko-rábbi gyűjtéseket (Vá-sárhelyi Zoltánét, Var-gyas Lajos és Lajtha László anyagát) most már a tí-pusok és variánsok után kutasson.

Igy tárult fel előtte egy jellegzetes alföldi típus. Eddig sajnos nem került nyomtatásban nyilvános-ság elé ez az anyag. Fon-tos része volt azonban Kálmán Lajos Kecskemét néprajzáról szóló 1965-ben készült doktori disszertá-ciójának. Egy korábbi összeállítás, amelyet Bár-dos Lajos elmeréssel lek-torált, kiadói gondok mi-att nem jelenhetett meg. Így másként kellett ter-jeszteni ezeket a dalokat: népdalcsokok formájában kerültek az iskolai kóru-sok és az amatőr együt-tesek műsorára. Olykor hangulatos zongorakíséret-tel, stílusos feldolgozásban.

— Kodállal együtt val-lom — mondja Kálmán Lajos —, hogy a népdalra kell „a ruha” mely pótol-hatja az elvesztett mezőt, eredeti környezetet. *A nótás kíséret és előadási mód el-len azonban örökre harcol-ni kell*. Az lenne a jó, ha Kodály nagyszerű Magyar népzene című sorozatát minél többen használnák. A magam feldolgozásai-ban is Kodály a példaké-pem. Szeretném a népdal-ról való mondandómat ezekbe a kíséretekbe be-leplántálni. Bartók mű-vészetét is egy népdalfel-dolgozással, a Falun című ciklussal tudtam legkö-zelebb vinni kórusom tag-jaihoz. Kodály elgondol-lását szeretném megvaló-sítani: a népdal szépsége-ivel megállítani a rohanó embereket, hogy erőt gyűjtsenek, felfrissüljenek lélekből is. Ez lehet a leg-szebb hivatása a mai „ig-ricnek”, népdaltanítónak.

Kórusvezetésben sokat tanultam Nemesszeghy Lajostól. Ma is az a tö-rekvésem, mint neki volt, hogy ezekben a művek-ben és a népzeneben fel-lelhető szépséget és kulti-kumot megszólaltassam, közöl vigyem a mai embe-rekhez.

I. M.